

**Sag C-187/20**

**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement**

**Dato for indlevering:**

28. april 2020

**Forelæggende ret:**

Landgericht Ravensburg (Tyskland)

**Afgørelse af:**

31. marts 2020

**Sagsøger:**

JL

DT

**Sagsøgte:**

BMW Bank GmbH

Volkswagen Bank GmbH

---

**Hovedsagens genstand**

Forbrugerkreditaftale – oplysninger, der skal angives – direktiv 2008/48/EF – fortrydelsesret – henvisning til muligheden for en udenretslig tvistbilæggelse – fortabelse af fortrydelsesret – misbrug af rettigheder

**Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen**

Fortolkning af EU-retten, artikel 267 TEUF

**Præjudicielle spørgsmål**

1. Skal artikel 10, stk. 2, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om

ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (herefter »direktiv 2008/48/EF«) fortolkes således, at kreditaftalen for så vidt angår oplysninger om kredittypen i givet fald skal angive, at der er tale om en tilknyttet kreditaftale og/eller en tidsbegrænset kreditaftale?

2. Skal artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48/EF fortolkes således, at kreditaftalen, når der er tale om tilknyttede kreditaftaler, som indgår til finansiering af køb af en vare, og kreditbeløbet udbetales til sælgeren, med hensyn til betingelserne for at udnytte kreditmuligheden skal angive, at kredittageren fritages for sin pligt til at betale købsprisen i tilsvarende omfang, og sælgeren er forpligtet til at udlevere varen til ham, såfremt købsprisen er erlagt fuldt ud?
3. Skal artikel 10, stk. 2, litra l), i direktiv 2008/48/EF fortolkes således, at kreditaftalen
  - a) skal angive den gældende sats for morarenter på tidspunktet for indgåelse af aftalen som et absolut tal, men som minimum den gældende referencesats (i det foreliggende tilfælde basisrentesatsen i henhold til BGB's § 247), på grundlag af hvilken den gældende sats for morarenter beregnes ved et tillæg (i det foreliggende tilfælde fem procentpoint i henhold til BGB's § 288, stk. 1, andet punktum), som et absolut tal?
  - b) skal forklare konkret, hvordan satsen for morarenter tilpasses, men som minimum skal henvise til de nationale bestemmelser, hvoraf tilpasningen af satsen for morarenter fremgår (BGB's § 247 og § 288, stk. 1, andet punktum)?
4. a) Skal artikel 10, stk. 2, litra r), i direktiv 2008/48/EF fortolkes således, at kreditaftalen skal angive en konkret, for forbrugeren forståelig metode til beregning af den kompensation for førtidig indfrielse, der skal betales ved førtidig tilbagebetaling af lånet, således at forbrugeren som minimum tilnærmelsesvis kan beregne, hvor meget den kompensation, der skal betales i tilfælde af førtidig indfrielse, andrager?
  - b) [Såfremt spørgsmål a) ovenfor besvares bekræftende]:

Er artikel 10, stk. 2, litra r), og artikel 14, stk. 1, andet punktum, i direktiv 2008/48/EF til hinder for en national ordning, hvorefter fristen for udøvelse af fortrydelsesretten i henhold til artikel 10, stk. 2, litra r), i 2008/48/EF i tilfælde af ufuldstændige angivelser i kreditaftalen alligevel begynder at løbe ved kontraktens indgåelse, og den eneste retsfølge, der indtræder, er bortfald af kreditgiverens ret til kompensation for den førtidige tilbagebetaling af kreditten?

5. Skal artikel 10, stk. 2, litra s), i direktiv 2008/48/EF fortolkes således,
- a) at kreditaftalen også skal angive parternes rettigheder vedrørende opsigelse af kreditaftalen i henhold til national ret, navnlig også låntagerens ret til at opsige af en væsentlig grund i henhold til BGB's § 314 i forbindelse med tidsbegrænsede låneaftaler, og at den paragraf, der regulerer denne opsigelsesret, skal nævnes udtrykkeligt?
  - b) [Såfremt spørgsmål a) ovenfor besvares benægtende]:  
 at bestemmelsen ikke er til hinder for en national ordning, hvorefter en national særlig opsigelsesret skal angives som omhandlet i artikel 10, stk. 2, litra s), i direktiv 2008/48/EF?
  - c) at kreditaftalen i forbindelse med samtlige opsigelsesrettigheder, som tilkommer kreditaftalens parter, skal oplyse om det gældende varsel for udøvelsen af opsigelsesretten og den form, hvori opsigelseserklæringen skal afgives?
6. Skal artikel 10, stk. 2, litra t), i direktiv 2008/48/EF fortolkes således, at kreditaftalen skal angive de væsentlige formelle betingelser for indbringelse af en klage og/eller tvistbilæggelse i henhold til proceduren for udenretslige klager og/eller bilæggelse af tvister? Er det utilstrækkeligt, hvis der i så henseende henvises til et procesreglement for den udenretslige klage og/eller tvistbilæggelse, der kan findes på internettet?
7. Er det i forbindelse med en forbrugerkreditaftale udelukket, at kreditgiveren kan gøre gældende, at forbrugeren har fortabt sin mulighed for at udøve fortrydelsesretten i henhold til artikel 14, stk. 1, første punktum, i direktiv 2008/48/EF,
- a) når en af de obligatoriske oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48/EF hverken er indeholdt behørigt i kreditaftalen eller efterfølgende er blevet givet behørigt, og den periode, hvori denne fortrydelsesret kan udøves i henhold til artikel 14, stk. 1, direktiv 2008/48/EF, ikke er begyndt at løbe?
  - b) [såfremt spørgsmål a) ovenfor besvares benægtende]:  
 når fortabelsen i det væsentlige støttes på den tid, der er gået siden aftalens indgåelse, og/eller på den omstændighed, at begge kontrahenter har opfyldt aftalen fuldt ud, og/eller at kreditgiveren har disponeret over det tilbagebetalte lånebeløb eller tilbageleveringen af kreditgarantier, og/eller (i tilfælde af, at kreditaftalen er knyttet til en købsaftale) på, at forbrugeren har brugt eller solgt den finansierede genstand, men forbrugeren i

den relevante periode og på det tidspunkt, hvor de relevante omstændigheder indtrådte, ikke havde kendskab til sin fortsatte fortrydelsesret og heller ikke er ansvarlig for dette manglende kendskab, og kreditgiveren heller ikke kunne gå ud fra, at forbrugeren havde kendskab hertil?

8. Er det i forbindelse med en forbrugerkreditaftale udelukket, at kreditgiveren kan gøre gældende, at forbrugeren udøvelse af fortrydelsesretten i henhold til artikel 14, stk. 1, første punktum, i direktiv 2008/48/EF, udgør et misbrug af rettigheder,

a) når en af de obligatoriske oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48/EF hverken er angivet behørigt i kreditaftalen eller efterfølgende er blevet givet behørigt, og den periode, hvori denne fortrydelsesret kan udøves i henhold til artikel 14, stk. 1, direktiv 2008/48/EF, således ikke er begyndt at løbe?

b) [såfremt spørgsmål a) ovenfor besvares benægtende]:

når udøvelsen af rettigheder på en måde, der udgør misbrug, i det væsentlige støttes på den tid, der er gået siden aftalens indgåelse, og/eller på den omstændighed, at begge kontrahenter har opfyldt aftalen fuldt ud, og/eller at kreditgiveren har disponeret over det tilbagebetalte lånebeløb eller tilbageleveringen af kreditgarantier, og/eller (i tilfælde af, at kreditaftalen er knyttet til en købsaftale) på, at forbrugeren har brugt eller solgt den finansierede genstand, men forbrugeren i den relevante periode og på det tidspunkt, hvor de relevante omstændigheder indtrådte, ikke havde kendskab til sin fortsatte fortrydelsesret og heller ikke er ansvarlig for dette manglende kendskab, og kreditgiveren heller ikke kunne gå ud fra, at forbrugeren havde kendskab hertil?

### **Anførte EU-retlige forskrifter**

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (herefter »direktiv 2008/48«), navnlig artikel 10, stk. 2, litra a), d), l), r), s) og t)

### **Anførte nationale retsforskrifter**

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (lov om ikrafttræden af den borgerlige lovbog, herefter »EGBGB«), artikel 247, §§ 3, 6 og 7

Bürgerliches Gesetzbuch (den borgerlige lovbog, herefter »BGB«), navnlig §§ 242, 247, 288, 314, 355, 356b, 357, 357a, 358, 492, 495

## Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 To forenede sager ligger til grund for den præjudicielle sag C-187/20.
- 2 I sagen JL mod BMW Bank indgik sagsøgeren en låneaftale med Volkswagen Bank vedrørende et nettolånebeløb på 24 401,84 EUR, der var øremærket til køb af et køretøj til privat brug. I aftalen angives lånetypen ikke nærmere. I De standardiserede europæiske forbrugercreditoplysninger, der er vedhæftet aftalen, og som er blevet en bestanddel af aftaledokumentet, anføres kun følgende om lånetypen: »ratekredit med lige store månedlige rater og fast rente«. Med hensyn til udbetaling af lånebeløbet oplyses låntageren i aftalerubrikken »vigtige oplysninger« om, at lånet udbetales på det tidspunkt, hvor køretøjet leveres til sælgeren.
- 3 Hvad angår satsen for morarenter angiver låneaftalen følgende: »Kommer låntager [...] i restance med betalinger, opkræves der morarenter på fem procentpoint over den aktuelle basisrentesats pr. år. Basisrentesatsen fastsættes hvert år pr. 7. januar og 7. juli og bekendtgøres af Deutsche Bundesbank i Bundesanzeiger [forbundstidende].«
- 4 For så vidt angår en eventuel kompensation for førtidig indfrielse anføres følgende i låneaftalen: »Ved førtidig tilbagebetaling [...] kan banken i henhold til BGB's § 502 kræve en passende kompensation for det tab, der er forbundet med den førtidige tilbagebetaling. Tabet beregnes på grundlag af de af Bundesgerichtshof fastsatte finansmatematiske rammer, der navnlig tager hensyn til indtrådte ændringer i renteniveauet, de oprindeligt aftalte pengestrømme i lånet, bankens tabte fortjeneste og sparede risiko- og administrationsomkostninger, samt den administrative byrde i forbindelse med den førtidige tilbagebetaling (ekspeditionsgebyr)«.
- 5 For så vidt angår en eventuel førtidig opsigelse af låneaftalen angives det ganske vist i lånebetingelserne, at låntagerens ret til at opsiges af en væsentlig grund ikke berøres. Den relevante bestemmelse, BGB's § 314, nævnes imidlertid ikke, og der henvises heller ikke til, at en opsigelse i henhold til BGB's § 314, stk. 3, skal ske inden for en rimelig frist.
- 6 For så vidt angår muligheden for at benytte en ombudsmandsprocedure henvises der i låneaftalen til, at det med henblik på bilæggelse af en tvist i forhold til banken er muligt at indbringe sagen for ombudsmanden for de private banker. Forholdet reguleres nærmere i »procedurereglerne for mægling i forbindelse med kundeklager i den tyske banksektor«, der stilles til rådighed på anmodning herom eller kan findes på Bundesverband der Deutschen Banken e. V.'s [den tyske banksammenslutnings] internetside, [www.bdb.de](http://www.bdb.de). Klagen skal fremsættes skriftligt og sendes til banksammenslutningens kundeklagenævn.
- 7 Køretøjets købspris androg 23 500 EUR. Sagsøgeren erlagde en udbetaling på 1 000 EUR til sælgeren (en bilforhandler) og finansierede det resterende beløb på

22 500 EUR og de tre engangsbeløb for forsikringer på i alt 1 901,84 EUR via nævnte lån. I forbindelse med forberedelsen og indgåelsen af låneaftalen gjorde sagsøgte brug af sælgerens bistand som formidler af lånet. I låneaftalen blev det desuden aftalt, at sagsøgeren skulle tilbagebetale lånebeløbet på 25 814,98 EUR (nettolånebeløb på 24 401,84 EUR med tillæg af renter på 1 413,14 EUR) fra den 5. maj 2017 i 47 lige store månedlige rater på 309,25 EUR og en slutrate på 11 280 EUR, der skulle betales den 5. april 2021. Sagsøgeren fortrød dog ved skrivelse af 13. juni 2019 sin viljeserklæring om indgåelsen af låneaftalen.

- 8 Sagsøgeren er af den opfattelse, at fortrydelsen er gyldig, eftersom fortrydelsesfristen ikke var begyndt at løbe på grund af fejlagtige obligatoriske oplysninger. Sagsøgeren har nedlagt påstand om, at det fastslås, at han som følge af fortrydelsen ikke har været forpligtet til at betale hverken renter eller afdrag i henhold til låneaftalen af 4. maj 2017 fra den 13. juni 2019 at regne.
- 9 Sagsøgte har nedlagt påstand om frifindelse med den begrundelse, at banken har givet sagsøgeren alle obligatoriske oplysninger behørigt, og at fortrydelsesfristen er udløbet. Sagsøgte har desuden gjort gældende, at der foreligger fortabelse, og at udøvelsen af fortrydelsesretten udgør et misbrug af rettigheder.
- 10 De faktiske omstændigheder i sagen DT mod Volkswagen Bank svarer i det væsentlige til de faktiske omstændigheder i sagen JL mod BMW Bank. I sagen DT mod Volkswagen beskrives lånetypen heller ikke nærmere. På side 1 i låneaftalen findes dog følgende henvisning: »For aftalen gælder endvidere de anførte lånebetingelser [...]«. I De standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, som sagsøgeren har modtaget, anføres følgende om lånetypen: »annuitetslån forbundet med tilbageleveringsret (faste månedlige rater og en større slutrate)«. For så vidt angår udbetalingen af lånebeløbet indeholder låneaftalen oplysning om, at lånet skal udbetales til sælgeren.
- 11 Hvad angår satsen for morarenter indeholder låneaftalen følgende oplysninger: »Såfremt aftalen opsiges, opkræver vi efterfølgende den lovbestemte morarentesats. Den årlige morarentesats er på fem procentpoint over den aktuelle basisrentesats.« I »De standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger«, som sagsøgeren har modtaget, anføres desuden følgende: »Den årlige morarentesats udgør fem procentpoint over den pågældende basisrentesats. Basisrentesatsen fastsættes af Deutsche Bundesbank hvert år pr. 7. januar og 7. juli.«
- 12 For så vidt angår en eventuel kompensation for førtidig indfrielse indeholder låneaftalen bl.a. følgende oplysninger: »Banken kan kræve en passende kompensation for eventuelle tab, der er direkte forbundet med den førtidige tilbagebetaling. Banken beregner tabet på grundlag af de af Bundesgerichtshof fastsatte finansmatematiske rammer, der navnlig tager hensyn til indtrådte ændringer i renteniveauet, de oprindeligt aftalte pengestrømme i lånet, bankens tabte fortjeneste, den administrative byrde i forbindelse med den førtidige

tilbagebetaling (ekspeditionsgebyr), samt sparede risiko- og administrationsomkostninger i forbindelse med den førtidige tilbagebetaling.«

- 13 I låneaftalen henvises der slet ikke til den ret til opsigelse af en væsentlig grund i et løbende kontraktforhold, som låntageren har i henhold til tysk ret, jf. BGB's § 314 BGB. Der oplyses heller ikke om den procedure, der skal følges (varslet for låntagerens udøvelse af opsigelsesretten og den form, hvori opsigelseserklæringen skal afgives). Det anføres dog, under hvilke betingelser långiveren har ret til opsigelse af en væsentlig grund, men der angives ikke noget om den form og det varsel, der skal anvendes ved opsigelsen.
- 14 For så vidt angår muligheden for at benytte en ombudsmandsprocedure henvises der også i denne sag til, at banken deltager i den tvistbilæggelsesprocedure i forbindelse med forbrugerklager, der gennemføres ved »Ombudsmann der privaten Banken« (ombudsmanden for de private banker, jf. [www.bankenombudsmann.de](http://www.bankenombudsmann.de)). Forholdet er nærmere reguleret i »procedurereglerne for mægling i forbindelse med kundeklager i den tyske banksektor«, der stilles til rådighed på anmodning herom eller kan findes på Bundesverband der Deutschen Banken e. V.'s hjemmeside, [www.bdb.de](http://www.bdb.de). Klagen skal fremsættes skriftligt (f.eks. ved brev, telefax eller e-mail) og sendes til banksammenslutningens kundeklagenævn.
- 15 I det foreliggende tilfælde skulle lånet tilbagebetales inden den 1. april 2020. Fortrydelsen blev erklæret ved skrivelse af 12. januar 2019.
- 16 Sagsøgeren har gjort gældende, at fortrydelsen er gyldig, idet fortrydelsesfristen ikke var begyndt at løbe på grund af fejlagtige obligatoriske oplysninger. Sagsøgeren har nedlagt påstand om, at sagsøgte efter sagsøgerens tilbagelevering af det købte køretøj skal tilbagebetale de 43 lånerater på i alt 17 012,95 EUR til sagsøgeren, som sagsøgeren har betalt indtil tidspunktet for den mundtlige forhandling. Sagsøgeren har desuden nedlagt påstand om, at det fastslås, at han hverken er forpligtet til at betale renter eller afdrag i henhold til låneaftalen. Sagsøgeren har desuden nedlagt påstand om godtgørelse af de advokatomkostninger, han har haft forud for retssagen.
- 17 Sagsøgte har subsidiært gjort gældende, at der tilkommer banken en tilbageholdelsesret, idet banken har krav på betaling af lånerenterne indtil det tidspunkt, hvor køretøjet udleveres. Sagsøgte har desuden gjort gældende, at sagsøgeren skal erstatte den værdiforringelse af køretøjet, der skyldes hans brug af bilen.

### **Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen**

- 18 Udfaldet af de forenede sager afhænger af, om fortrydelsesretten ved låneaftalerne blev anvendt gyldigt i de to sager, og om kreditgiveren i givet fald kan gøre gældende, at fortrydelsesretten var fortabt eller at udøvelsen heraf udgør et misbrug af rettigheder.

- 19 Sagsøgernes udøvelse af fortrydelsesretten kan kun være gyldig, hvis den i BGB's § 355, stk. 1, første punktum, regulerede fortrydelsesfrist på to uger endnu ikke var udløbet ved udøvelsen af fortrydelsesretten. I henhold til BGB's § 356b, stk. 2, første punktum, begynder fortrydelsesfristen ikke at løbe, såfremt kreditaftalen ikke i fuldt omfang indeholder alle de obligatoriske oplysninger i henhold til § 492, stk. 2, artikel 247, §§ 6-13 i EGBGB. I en sådan situation begynder fristen i henhold til BGB's § 356 b, stk. 2, andet punktum, først at løbe på det senere tidspunkt, hvor de obligatoriske oplysninger gives. I de sager, der her forelægges for Domstolen, må det navnlig antages, at der er tale om ufuldstændige obligatoriske oplysninger, såfremt mindst én af de obligatoriske oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 1, litra a), d), l), r), s) og t), i direktiv 2008/48 ikke er angivet behørigt i kreditaftalen.
- 20 Selv om de gensidige kontraktlige forpligtelser i de forelagte sager i vid udstrækning allerede var opfyldt på det tidspunkt, hvor fortrydelsesretten blev udøvet, var en fortrydelse principielt stadig tilladt, idet det i henhold til tysk ret forholder sig således, at fortrydelsesretten ved forbrugerkreditaftaler ikke kan bortfalde. Den tyske lovgiver har bevidst valgt, at fortrydelsesretten skal være tidsubegrænset.
- 21 I de sager, der forelægges for Domstolen, skal kreditgivernes anbringende om, at fortrydelsesretten er bortfaldet, eller at udøvelsen af fortrydelsesretten udgør et misbrug af rettigheder, muligvis tages til følge. Det skal dog undersøges, hvilke betingelser der i henhold til EU-retten skal være opfyldt for at kunne rejse indsigelse om, at retten til at udøve fortrydelsesretten som omhandlet i artikel 14, stk. 1, første punktum, i direktiv 2008/48 er fortabt eller udgør et misbrug af rettigheder.
- 22 Den forelæggende rets bemærkninger vedrørende de konkrete præjudicielle spørgsmål:
- 23 Det første spørgsmål: Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra a), i direktiv 2008/48, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive kredittypen. I national retspraksis og litteratur er der ikke enighed om, hvordan spørgsmålet skal besvares. Efter den forelæggende rets opfattelse er det afgørende, hvorledes spørgsmålet skal besvares set ud EU-retten.
- 24 På den ene side kan det tænkes, at det er tilstrækkeligt at angive afbetalingen i rater og den faste forretning. Bundesgerichtshof har anset denne fortolkning af direktiv 2008/48 for den eneste rigtige og konstateret, at der ikke er anledning til nogen rimelig tvivl. På den anden side kunne reglernes opbygning tale for, at det for så vidt angår kredittypen også skal angives, at der er tale om en »tilknyttet kreditaftale«, eftersom artikel 3, litra n), i direktiv 2008/48 definerer tilknyttede kreditaftaler som en speciel type kreditaftale, og direktivets artikel 15 opstiller særlige retsvirkninger for en tilknyttet kreditaftale. Det kan muligvis også udledes af direktivets opbygning, at det udtrykkeligt skal præciseres, om låneaftalen er



tidsbegrænset eller tidsubegrænset, idet artikel 13 i direktiv 2008/48 opstiller særlige regler for tidsubegrænsede kreditaftaler.

- 25 Det andet spørgsmål: Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive betingelserne for at udnytte kreditmuligheden. Efter den forelæggende rets opfattelse er det bl.a. problematisk, at ingen af de to kreditaftaler indeholder oplysning om, at forpligtelsen til at betale købsprisen til sælger efter at der er blevet foretaget en betaling af lånet bortfalder i tilsvarende omfang, og at køberen efter fuldstændig betaling af købsprisen kan kræve, at sælgeren udleverer køretøjet. Den forelæggende ret gør dog opmærksom på, at der i national retspraksis og litteratur ikke er enighed om, hvorledes artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 skal fortolkes.
- 26 På den ene side kan det tænkes, at det i forbindelse med udbetaling af lånebeløbet til en tredjemand er tilstrækkeligt, at forbrugeren blot oplyses om, hvem kreditbeløbet udbetales til. På den anden side kunne formuleringen i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/84 også forstås således, at forbrugeren, når der er tale om en tilknyttet kreditaftale, som indgås til finansiering af et køretøj, skal have oplysning om, hvilke ydelser han modtager i stedet for lånebeløbet, nemlig at han svarende til det beløb, der udbetales til sælgeren, fritages for forpligtelsen til at betale købsprisen, og (såfremt købsprisen er betalt fuldt ud) kan kræve, at sælgeren udleverer købsgenstanden.
- 27 Det tredje spørgsmål: Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra l), i direktiv 2008/48, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive den gældende sats for morarenter som fastsat på tidspunktet for indgåelse af aftalen og måden, denne sats tilpasses på.
- 28 Det er muligvis tilstrækkeligt, at indholdet af de nationale lovbestemmelser om morarenter (her BGB's § 288, stk. 1, andet punktum) optages i aftalen. Den forelæggende ret henviser til, at Bundesgerichtshof i en afgørelse fra februar 2020 har anset denne fortolkning af direktiv 2008/48 for at være rigtig og konstateret, at der ikke er anledning til nogen rimelig tvivl.
- 29 Efter den forelæggende rets opfattelse skal artikel 10, stk. 2, litra l), dog ikke nødvendigvis fortolkes således. Tilføjelsen i direktivet »som fastsat på tidspunktet for indgåelse af aftalen« og betingelsen »klart og koncist« kunne tale for, at den aktuelle sats for morarenter skal angives så præcist som muligt, altså som et absolut tal, men som minimum den aktuelle gældende basisrentesats i henhold til BGB's § 247, som et absolut tal, idet forbrugeren derved kan udregne den aktuelle morarentesats ved enkel addition (+ 5 procentpoint). Det kan muligvis også være nødvendigt at stille krav om en beskrivelse af justeringsmekanismen for morarentesatsen, nemlig idet det angives, at satsen for morarenter i henhold til tysk ret ifølge BGB's §§ 247 og 288, stk. 1, ligger fem procentpoint over en basisrentesats, som Deutsche Bundesbank bekendtgør hvert halve år.

- 30 Den forelæggende ret gør desuden opmærksom på, at det forhold, at EU-lovgiver – i modsætning til hvad der gælder for den effektive rente, jf. artikel 3, litra i), i direktiv 2008/48 – har undladt at definere begrebet »sats for morarenter« i artikel 3 i direktiv 2008/48, ikke giver grundlag for at drage nogen konklusioner vedrørende det afgørende spørgsmål, om satsen for morarenter skal angives som et absolut tal. Selv om der ikke opstilles nogen definition i direktivet, er det nemlig fuldstændig klart, at satsen for morarenter også angives som en årlig procentsats. Det afgørende fortolkningsspørgsmål i denne forbindelse er derimod, om det er tilstrækkeligt at henvise til en referencesats, der bekendtgøres på anden vis, eller der over for forbrugeren skal angives en nøjagtig rentesats, der gælder ved aftalens indgåelse, udtrykt i procent.
- 31 Spørgsmål 4 a): Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra r), i direktiv 2008/48, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive oplysninger om kreditgiverens ret til kompensation, og den måde, hvorpå denne kompensation fastsættes.
- 32 Bestemmelsen skal muligvis fortolkes således, at det med hensyn til oplysninger om måden, hvorpå kompensationen skal fastsættes, er tilstrækkeligt at henvise til principperne i retspraksis og de beregningsfaktorer, der skal inddrages, uden at der angives en konkret beregningsmetode. Bundesgerichtshof har i en afgørelse fra februar 2020 anset denne fortolkning af direktiv 2008/48 for den eneste rigtige og konstateret, at der ikke er anledning til nogen rimelig tvivl. Den forelæggende ret mener dog ikke, at denne fortolkning er tvingende nødvendig og henviser bl.a. til 39. betragtning til direktivet.
- 33 Såfremt spørgsmål 4 a) besvares bekræftende, skal der ligeledes tages stilling til spørgsmål 4 b) om, hvorvidt artikel 10, stk. 2, litra r), og artikel 14, stk. 1, andet punktum, i direktiv 2008/48 er til hinder for en national ordning, hvorefter fristen for udøvelse af fortrydelsesretten i henhold til artikel 10, stk. 2, litra r), i tilfælde af ufuldstændige angivelser i kreditaftalen alligevel begynder at løbe ved kontraktens indgåelse, og den eneste retsfølge, der indtræder, er bortfald af kreditgiverens ret til kompensation for den førtidige tilbagebetaling af kreditten. I national retspraksis og litteratur er dette ligeledes omtvistet. Nogle mener, at den utilstrækkelige angivelse vedrørende beregningen af kompensationen for førtidig indfrielse blot medfører bortfald af retten til kompensation for førtidig indfrielse. Andre mener omvendt, at dette ikke er foreneligt med artikel 10, stk. 2, litra r), i direktiv 2008/48. Den forelæggende ret er tilbøjelig til at tilslutte sig sidstnævnte opfattelse og henviser til 39. betragtning til direktiv 2008/48.
- 34 Det femte spørgsmål: Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra s), i direktiv 2008/84, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive proceduren for udøvelse af retten til at opsig kreditaftalen. Denne bestemmelse kunne fortolkes således, at EU-lovgiver ganske vist bevidst fortsat ville tillade nationalt regulerede opsigelsesregler, men forbrugeren kun skal modtage oplysning om de opsigelsesrettigheder, der er reguleret i selve direktivet. Navnlig det i 8. betragtning til direktiv 2008/48 nævnte formål kunne tale herfor; ifølge 8.

betragtning bør det være muligt for den frie bevægelighed for kredittilbud at udfolde sig under optimale forhold for dem, der tilbyder kredit. Bundesgerichtshof har anset denne fortolkning for at være åbenbart rigtig.

- 35 På den anden side kunne formålet om at yde en tilstrækkelig grad af forbrugerbeskyttelse, der ligeledes fremhæves i 8. betragtning til direktiv 2008/48, indebære, at der også skal oplyses om opsigelsesrettigheder i henhold til national ret og de formelle betingelser, der gælder i forbindelse hermed. Efter den forelæggende rets opfattelse taler 24. og 31. betragtning til direktivet herfor.
- 36 Spørgsmål 6: Spørgsmålet om fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra t), i direktiv 2008/48, hvorefter kreditaftalen klart og koncist skal angive, hvorvidt der er klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister for forbrugeren, og, hvis dette er tilfældet, hvorledes forbrugeren kan gøre brug deraf.
- 37 Det er muligvis tilstrækkeligt, at der for så vidt angår adgangen til at indgive en kundeklage henvises til procedureregler, som kan findes på internettet. I den nævnte afgørelse fra februar 2020 har Bundesgerichtshof anset dette for tilstrækkeligt. Men navnlig det forhold, at angivelsen ifølge direktivet skal være klar og koncis, kræver muligvis, at alle formelle betingelser for adgang til mæglingsproceduren skal gengives fuldt ud i selve kreditaftalen, således at forbrugeren klart og uden større besvær kan konstatere, hvorledes han behørigt kan indlede en sådan sag. Det kan navnlig tænkes, at det for så vidt angår adgangsbetingelserne ikke er klart og koncist nok, at der henvises til procedureregler på flere sider, som kan hentes på internettet, hvorved forbrugeren i første omgang skal finde frem til den aktuelle version af procedurereglerne og gennemlæse alle reglerne for at finde frem til den del af dem, der omhandler betingelserne for indgivelse af en kundeklage.
- 38 Det kunne også give anledning til bekymring, hvis der foretages en dynamisk henvisning til procedureregler, der først træder i kraft senere og gælder på det tidspunkt, hvor der eventuelt indgives en kundeklage; indholdet af disse regler er i sagens natur ukendt ved aftalens indgåelse.
- 39 For så vidt angår det syvende og ottende spørgsmål henvises der til den identiske redegørelse vedrørende de enslydende spørgsmål fire og fem i sammendraget af anmodningen om præjudiciel afgørelse i sag C-155/20.
- 40 Endelig bemærker den forelæggende ret, at når en førsteinstans afsiger dom som enmandsdomstol, er den pågældende dommer berettiget til at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse. Det fører heller ikke til nogen anden konklusion, at Bundesgerichtshof ved kendelse af 11. februar 2020 for så vidt angår de foreliggende spørgsmål 3, 4 a) og 5 har konstateret, at den korrekte fortolkning af EU-retten fremgår med en sådan klarhed, at der ikke foreligger nogen rimelig tvivl, og i denne forbindelse har henvist til, at der er tale om »acte clair« som omhandlet i Domstolens dom i sagen CILFIT (dom af 6.10.1982, CILFIT, C-283/81, EU:C:1982:335, præmis 16). Hvis en ret, som ikke skal træffe afgørelse i

sidste instans, er af den opfattelse, at der som konsekvens af den retlige bedømmelse fra retten i en højere instans kan blive afsagt en dom, der tilsidesætter EU-retten, skal førstnævnte ret nemlig frit kunne vælge, om den vil forelægge de spørgsmål, som den mener giver anledning til tvivl, for Domstolen.

- 41 Den forelæggende ret henviser desuden til de delvist identiske spørgsmål og lignende forhold i anmodningerne om præjudiciel afgørelse i henholdsvis sag C-33/20 og C-155/20 og foreslår en forening af sagerne.

ARBEJDSDOKUMENT